

સુભાત

છિપાએં નહીં, છાપેંગે

www.subhartimedia.com

લખનऊ, મંગલવાર, 19 માર્ચ 2019, મૂલ્ય : 2.00, પૃષ્ઠ : 12

ઉત્તર પ્રદેશ-ઉત્તરાખંડ સે પ્રકાશિત

facebook-Subharti Tv Twitter-Subharti Tv

ખિલાડીઓની સુરક્ષા હમારી પ્રાથમિકતા : આઈસીસી

પેજ - 11

મંગલવાર

લખનऊ, 19 માર્ચ 2019

9

પ્રભાત

સંતકબીરનગર-સિદ્ધાર્થનગર-ગોરખપુર-દેવરિયા-બર્સ્તી

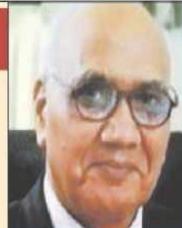
તકનીકી શિક્ષા કા સ્વરૂપ બદલને સે બઢેંગે રોજગાર કે અવસર : પ્રો. ભરત રાજ

લખનऊ | પ્રભાત

કિસી રાષ્ટ્ર કે સામાજિક વ આર્થિક વિકાસ મેં તકનીકી શિક્ષા એક મહત્વપૂર્ણ એવં સંશક્ત ભૂમિકા નિર્વહન કરતી હૈ। ભારત મેં ઇંજીનિયરિંગ શિક્ષા કા વિકાસ પણ્ઠે 2.3 દશકોને મેં બહુત તેજી સે બઢા હૈ। યાથીપણ દેશ કે આઇઆઈટી પ્રૌદ્યોગિકી સંસ્થાન અપને ક્ષેત્ર મેં સબસે અછે માને જાતે હૈ પરંતુ ભારતીય પ્રૌદ્યોગિકી સંસ્થાનોને ગિનતી વિશ્વસ્તરીય પ્રતિષ્ઠિત સંસ્થાનોને સે અભી ભી કાફી પીછે હૈ। યાહું વિચારણીય હૈ કે રામ વ કૃષ્ણ પ્રાચીન કાલ મેં લિખે વેદ પુરાણો મેં અસ્ત્ર.શસ્ત્રોનો જો જિંદગી હૈ જેસે અનિન્ય વાણ શબ્દવેદી વાણ આદિ કે પરિદૃષ્ય મેં મિસાઇલ વ લેજર સંચાલિત મિસાઇલ સે તુલના કર સકતે હૈ પરંતુ ઉની તકનીકી વ શુક્ષમ યંત્રોને વિકાસ તક અભી ભી હમ નહીં પહુંચ પણે હૈ। ઇસી પ્રકાર સે મહાર્ષિ ભરદ્વાજ કે વૈમાનિક શાસ્ત્ર કી યદિ વિવેચના કરતે હૈ તો 108 પ્રકારને વિમાનોનો જો જિંદગી હૈ વહેં એક પ્રદેશ સે દૂસરે પ્રદેશ એવું દેશ સે દૂસરે દેશ યા આસમાન મેં મૌજૂદ ગ્રહોને તક પહુંચને કે લિયે તૈયાર કિએ જાને વ ઉંઘું ઉપયોગ કા જિંદગી હૈ। ચુંકું હમારા દેશ શિક્ષા વ જ્ઞાન કે પરિદૃષ્ય મેં વિશ્વાસુરુ કે રૂપ મેં જાના જાતા થા અતઃ ભારત.વર્ષ મેં તકનીકી વિકાસ વૈદિક કાલ સે

પિંટન

- છાત્રોનો સ્કૂલી શિક્ષા સે તકનીકી શિક્ષા કી તરફ મોડને કી જરૂરત
- તભી મજબૂત હોગા દેશ કી ભવિષ્ય

પ્રો. ભરત રાજ સિંહ
મહાનિદેશક
એસએમએસ, લખનऊ

હી અપની ચરમ સીમા પર ફલ.પૂલ રહા થા, ઇસમાં કોઈ અતિશયોક્તિ નહીં હૈ।

ભારત મેં બ્રિટિશ શાસકોને કે દૈરાન તકનીકી શિક્ષા કી શુરૂઆત ભવન નિર્માણ નહાર સંડક બન્દરગાહ આદિ કે નિર્માણ વ મરમ્મત કે લિએ તકનીકી અભ્યન્તર્ણોની કી આવશ્યકતા થી। અમેરિકા વ યૂરોપ મેં તકનીકી મહાવિદ્યાલયોનો વિકાસ હો રહા થા જો ગણિત મેં વિશેષ પ્રશિક્ષણ દે રહે થે। ભારત મેં ભી યાં માંગ ઉઠને લગી કી ઔપનિવેશિક ભારત મેં ભી ઇસ પ્રકાર કે તકનીકી વિદ્યાલય ખોલે જાએ જી ઔપનિવેશિક ભારત મેં ભી ઇસ પ્રકાર કે તકનીકી વિદ્યાલય ખોલે જાને કી માંગ ઉઠે। સન્ 1825 સે પહલે કલકત્તા વ મુખ્ય મેં ઇસ પ્રકાર કે સ્કૂલ થે। લેનેન

પ્રમાણ યાં ભી હૈ કે ગુણ્ણી મદાસ મેં ઔદ્યોગિક પ્રશિક્ષણ વિદ્યાલય ખોલા ગયાએ જો આયુધ (ગન વ કારતૂસ) ફેકર્ટ્રી કે સમીપ થા। ઇસી પ્રકાર સન્ 1854 મેં પુના મેં અભ્યન્તર્ણોને પ્રશિક્ષણ કે લિએ એક વિદ્યાલય ખોલા ગયા। નવમ્બર 1856 મેં કલકત્તા મેં બંગાલ ઇંજીનિયરિંગ મહાવિદ્યાલય ખોલા ગયા। જિસે સન્ 1880 મેં સિબપુર બિશ્વાપ મહાવિદ્યાલય મેં સ્થાનાન્તરિત કર દિયા। સન્ 1887 મેં બોમ્બે વિકટોરીયા જુબલી તકનીકી સંસ્થાન બોમ્બે મેં ઇલેક્ટ્રોનિક્સ મૈકેનિકલ વ ટેક્સટાઇલ મેં ડિગ્રી દેતે થે। સન્ 1907 મેં સ્વદેશી આન્દોલન કે દ્વારા ભારત મેં એક રાષ્ટ્રીય તકનીકી વિશ્વાસ્ત્રાલય ખોલે જાને કી માંગ ઉઠે। ઇસ પ્રકાર જાદવપુર મેં તકનીકી વિદ્યાલય બના જો સન્ 1908 મેં કેમિકલ વ ઇંજીનિયરિંગ મેં ડિપ્લોમા તથા 1921 મેં ડિગ્રી દેને લગે। ભારતીય ઔદ્યોગિક આયોગ (1915) કે અધ્યક્ષ સર થોમસ હોલ્ટન્ડ ને ભી ઔદ્યોગિક શિક્ષા કે શુરૂવાત કરને કે લિએ કિંમત સુધીની વિદ્યાલય ખોલે જાને કી ગણિત મેં વિશેષ પ્રશિક્ષણ દે રહે થે। કલકત્તા વ ઇલેક્ટ્રોનિક્સ ડિગ્રી મહાવિદ્યાલય કી સ્થાપના તથા પણ્ઠી મદન મોહન માલવીય કે પ્રયાસ સે બનારસ વિશ્વવિદ્યાલય મેં સન્ 1917 મેં મૈકેનિકલ ઇલેક્ટ્રિકલ

તથા ધાતુકર્મ મેં ઇંજીનિયરિંગ કી ઉપાધિ પ્રારમ્ભ કી ગઈ। સિબપુર ગુણ્ણી તથા પુના મેં 15 વર્ષ પશ્ચાત્ મૈકેનિકલ ઇલેક્ટ્રિકલ એવં ધાતુકર્મ ઇંજીનિયરિંગ મેં પાઠ્યક્રમોનો પ્રારમ્ભ કિયા ગયા। સ્વતન્ત્રતા કે પશ્ચાત્ ભારત મેં તકનીકી શિક્ષા વિભિન્ન સ્તરોને પર પ્રદાન કી જાતી હૈ જેસે શિલ્પકલા ડિપ્લોમા ડિગ્રી અધિસ્ત્રાતક ઔર શોધ જેસે વિશેષ ક્ષેત્રોને મેં તકનીકી વિકાસ એવં આર્થિક ઉત્ત્તુની કે વિભિન્ન પહુલુઓનો દૃષ્ટિગત રખા જાતી હૈ। જિસકો હમને તીન સ્પષ્ટ ભાગોને મેં વિભાજિત કિયા હૈ- ઔદ્યોગિક પ્રશિક્ષણ સંસ્થાન — જહાં કુશલ શ્રમિકોને કે લિએ વિભિન્ન ટ્રેડ પહુલુઓનો દૃષ્ટિગત રખા જાતી હૈ। જિસકો હમને તીન સ્પષ્ટ ભાગોને મેં વિભાજિત કિયા હૈ- ઔદ્યોગિક પ્રશિક્ષણ સંસ્થાન — જહાં કુશલ શ્રમિકોને કે લિએ વિભિન્ન ટ્રેડ ચલાયે જાતે હૈ। ભારત મેં ઔપચારિક તકનીકી શિક્ષા કો પ્રારમ્ભ 19વીં શતાબ્દી કે મધ્ય મેં હુઅ। અખિલ ભારતીય તકનીકી શિક્ષા પરિષદ કો ગરન નવમ્બર 1945 મેં હુઅ। રાષ્ટ્રીય શિક્ષા નીતિ 1986 કે તહેત અખિલ ભારતીય તકનીકી શિક્ષા પરિષદ કો દેશ મેં તકનીકી શિક્ષા કે સમન્વિત વિકાસ હેતુ વૈધાનિક અધિકાર 12 મૃદુ 1988 કો સૌંપા ગયા જો દેશ ભર કી તકનીકી શિક્ષા કે સમન્વિત વિકાસ એવં ઉત્તુનિતિ નિયોજન ઉત્થાન એવં નિયમન વ માનકોનો કુ ઉત્તુનિતિ પણ મદન મોહન માલવીય કે પ્રયાસ સે બનારસ પાલન સુનિશ્ચિત કરવાને હેતુ ગઠિત કી ગઈ। દેશ કી આબાદી મેં પ્રતિવર્ષ 2.8 કરોડ યુવા જુડ જાતે હૈનું તથા

1.28 કરોડ યુવકોનો કી લેબર ફેર્સ મેં એટ્રી હોતી હૈનું લેનેન ઇનમેં સે સિર્ફ 25 લાખ પ્રશિક્ષિત (ટ્રેડ) હોતે હૈનું જાબક મૌજૂદા અર્થવ્યવસ્થા મેં જો રોજગાર પૈદા હો રહે હૈનું ઉનમે 90 ફેસ્ટાર્ટી એસે રોજગાર હું જિસમે તકનીકી શિક્ષા કી જરૂરત હોતી હૈ। અતઃ હમે પરંપરાત રૂપ સે દી જા રહી તકનીકી શિક્ષા કા ચેહરે કો બદલને કી આવશ્યકતા હૈ જિસે હમ આજ કે પરિદૃષ્ય મેં રોજગારપર કહ સકતે હૈ। આજ કી આવશ્યકતા હૈ કે છાત્રોનો સ્કૂલી શિક્ષા સે તકનીકી શિક્ષા કી તરફશિપટ કરને કી કોશિશ કી જાય। અતઃ હુનર સંબંધી તકનીકી શિક્ષા જૈસે કૌશલ વિકાસ આઇઆઈ તથા ગ્રામીણ પરિવેશ મેં આવશ્યકતાઓનો ધ્યાન મેં રખકર હી તકનીકી શિક્ષા મેં બદલાવ કી આવશ્યકતા હૈ। દૂસરા પહ્લુ યથ હૈ કે હમ ભવિષ્ય મેં આને વાલી આવશ્યકતાઓનો દેખે ઔર તકનીકી શિક્ષા કો અભી સે ડસ દિશા મેં બદલાવ કી આવશ્યકતા હૈ। હુનર નેટવર્ક આઇપીએસ સ્પેશ ઇંજીનિયરિંગ બાયોટેકનાલોજી ઇન્ટરનેટ ઓફ થિંગ વર્ચુઅલ વ ન્યૂઅરલ નેટવર્ક આદિ પર વિશેષ ધ્યાન દેના હેઠાળ।